

Bakos Ferenc

Kis magyar rimes apotéka az 50-es évekből*

Világéletemben segíteni volt vágyam,
Beteget nem látni sem ülve, sem ágyban,
Nem jó a szegénység s mégis annyi kába,
Kevés garasát is vivé patikába.
Bojtorján, útifű, cirok, csalán, forgó.
Olyikra ha nem is, más betegségre jó.
Mennyi nyavalyája akad az embernek,
Gyógyszert az orvosok arra ritkán lelnek.
Elviszik párnádat, földed, marhád, házad,
S ha szemére veted, bizony még ő lázad.
Azt mondja: nem isten, mit sem tud már tenni,
Ezt persze csak akkor, ha nincsen már mit venni.
Bármily koldus legyél, kiszívja a véred,
Nyögsz még egy darabig, hullaház a véged.
Bocskoros gulyások, juhászok, vén nénik,
Ezer baj gyógyszerét tarisznyával mérik.

1. *Epéd* hogyha beteg, egyél bőven retket,
Sót ám ne tégy rája, attól kínok lesznek.
Szálkán kórház is van, kérj ott epekövet,
Reszelj retket és azt e reszelékbe lökjed.
Meglátod, azt reggel, sohasem találod,
Föloldó hatását szájtátva csodálsz.

2. Ugyan e baj ellen ott van a bojtorján,
Teaként iszogasd, pisiled momentán.

3. *Vészes vérszegénység*, idegbaj forrása,
Tízezer közül sincs kettő gyógyulása.
Rendelnek sok arzént, ferrumot és másat,
Csak csalángyökér az, amit ki nem ásnak.
Teaként használják, piros borban főzve,
Négy ujjod közt mit fogsz egy literre töve.
Ha ágyban feküdtél, bizton felkelsz tőle,
Öt-hat hétig használd, megmondom előre.

4. Ó, hányan szenvednek *savtúltengés*ben,
Küszködnek, vinnynognak, mint kutya a présben.
Gumicsövet nyelnek, kapnak pezsgót bőven,
A krumpli gyógyítja, sülvé a sütőben.
Használd szivacs gyanánt, beled tiszta tőle,

“Krumplipüre” nem jó, vízben van az főzve.
Amit magyarázok, jól eszedbe vegyed,
Mert a savtól sebes a gyomrod és a beled.
Gyomrod felmarja, fekély lesz a neve,
Nem emészthet attól senkinek a bele.
Beleknek bolyhait vakolattal vonja,
Ehetsz bár táplálót, ki lesz veled tolva.
Annyira elgyengülsz, lesüllyed a gyomrod,
Napról napra gyengülsz, koporsó a gondod.

5. Ha sebek martak fel, *fekélyes* lett gyomrod,
Sültkrumplin olajjal lehet csak gyógyulnod.
Hentes kézre kerülsz, ha elhanyagolod,
Öt-hat sült krumpliból, ha a bélt kinyomod.
Ennyit fogyasztván, a többit olajozd.
Sebed a sült krumpli mentesíti savtól,
Szigetelő fedőt kap az az olajtól.
Bajod így ápolva, meggyógyul majd sebed,
Ez sivár életben még örömed lehet.

6. Biz az élet sokszor úgy jár, mint a kártya,
Megesik, hogy *meghúll* olykor a *mellhártya*.
Kaphatod szárazon, esetleg vízesen,
Szaladsz az orvoshoz, csapolni vitessen.
Cirokseprő magját kifőzni teának,
Egészséget szerez hamar az magának.
Tetős evőkanál kerül egy literre,
Kaphatsz cirokmagot pénzért vagy hitelre.
Ne öntsd ki az ágyát, csináld nyakra-főre,
Egy főzéssel a mag nincsen még kifőzve.
Vért is kapsz biz ettől, meg is hízol tőle,
Öt-hat hét alatt már piros arcod bőre.
Idd reggel mint teát, egész nap mint vizet,
Ha ezt mind betartod, élted soká viszed.

7. Betyár ez az élet, sokszor *idegre* megy,
Ó, mennyi embernek épp a gyomrára megy.
Egyszerű tünete: rebeg gyomra szája,
Hinnéd, hogy egy lepke húzódott alája.
Mindenre dühödt vagy, szemed mint a vadnak,
Szikráznak, ha nézel, gubóid dagadnak.
Félni lehet tőled, bármi szelíd voltál,
Azt is marod most már, kinek udvaroltál.

* Küldte Rónai Lászlóné

Pokol ez az élet, családoté sem más,
 Testvér, az élet cseppet sem pompás.
 Szaladsz tudósokhoz, vizsgáltnak egyre,
 Próbareggeliznek, kérnek tőről hegyre.
 Egy sem leli bajod, dúlnak a tünetek,
 Fizethetsz százasból akár egy türetet.
 Bajod egyre mélyül, Kalló felé sietsz,
 Már előbb megírtam, gyomoridegbaj ez.
 Főzess csak puliszkát, szárazon, tengeriből,
 Vond ki gyakran magad szokott környezetéből.
 Környezetváltozás csillapítja dühöd,
 A puliszka gyógyít, ha este-reggel gyűröd.
 Sok az arzén benne, szaporítja véred,
 Hízni fogsz hetenként, jó ha magad méred.

8. Életed ha megnyúlt tisztos öreg korban,
 Bár fiatalon is bekerülsz a sorba.
 Gyakran szédül fejed, bizonytalan lépted,
 Panaszolja ajkad: “oly gyakran *szédülök*,
 Ingadozó léptem, jó, ha székre ülök”.
 Sűrű lett a véred, gyöngye a folyása,
 Egyensúly idegnek nincsen locsolása.
 Kenetlen szekérnek nyikorog kerekje,
 Száraz az agyad is, így jutsz szédületre,
 Öreg ereidben vérkavicsok lesznek,
 Itt az orvossága, attól széjjel esnek.
 Egyél körtét, aszaltat vagy nyerszet,
 Biztos egyensúlyod hamar visszanyerted,
 Hegyek szelíd alján termett elég csipke,
 Aszalva megkapod, forrázd kicsi vízben.
 Vagy vagdald apróra, ha nem lenne fogad,
 Ne búsulj öregem, csak szómat megfogadd.
 Nem számít, hogy ősz vagy, csak fekszel az ágyon
 Vidám ifjon méggy még ezen a nyáron.
 Szerencsés lennél ám, ha téli körtéd lenne,
 Mert így betegséged a pokolba menne.
 Bár mindent ő szedne nem néznek az égre,
 Receptet ír a doktor, tégelyből vagy hármat,
 Találgatva szépen, hátha ez használhat.
 Ha ez nem használna, van még recept bőven,
 Ha meghalt, van paraszt, szed az a jövőben.

9. Nincs szív a mellkasban, más van a böndőben,
 Levél végeztével ötlött az eszembe,
 Hány szegény embernek fájdalmas élete,
 Sosem volt zarándok, nem vágyott Rómába,
 Eltorzul a képe, szenved *reumában*.
 Küldik az orvosok Pöstyén, Szoboszlóra,
 Bár tarisznyájában nincsen aranyóra.
 Aki okos fickó, agyalága benő,
 Tudja, hogy gyógyszer bármifajta fenyő...
 Kínok ellen adok jó tanácsot,
 Faragi a fenyőből sok apró forgácsot.
 Most járt erre Jézus fenyőfa ünnepén,
 Találsz fenyőt bőven udvarok szemetjén.
 Főzd azt levelestől, szikánccsal keverve,
 Fürödj a levében, bajod le van verve.
 Főzetét ki ne öntsd, adj hozzá forgácsot,
 Új főzetet bővítsd, eljárod a Dájcsot.
 Ám tíz percen túl már vízzel mosd arcod,
 Oly erős, e főzet szüli ájulásod.
 Ha fán mankón jártál, eldobod azt tőle,
 Ne félj, nincs reumád, szabadultál tőle,

10. Új szer jut eszembe, *gyulladás* a neve.
 Nyelés kínos tőle, mandulád van tele,
 Fulladás környékez, hangod csak suttogás,
 Forró bugát forrázz, csitul a gyulladás.
 Nyomd ki azt egy fedőn, szabj szennyes kendőre,
 Forrón váltogatva torkodra jön tőle.
 Ha kezdetén teszed, egy nap szabadultál,
 Ha dagadtan teszed, ne félj, meg nem fojt ám.
 Egy kettő kifakad, áldod istenedet,
 Hogy hyperol helyett bugát juttat neked.
 Kitűnő hatású idült állapotban,
 Forró céklalével mint állód gurgulgatva.

11. Szörnyű betegség még s örök az *Isiász*.
 Ellene, testvér, tudod mit csinálsz?
 Savanyú káposztát melegít magadra,
 Huszonnégy órán át feküdj jól dunsztolva.
 Elhagyod az ágyat, nem szenvedsz a sírig,
 Áldod Istent, s kapod ami éppen illik.

Gyárfás Ágnes

A Táltos kecske (Meseelemzés)

A magyar nép által elképzelt három világ leírása

A három világot az Életfa tartja össze. A középsőben van a fa törzse, itt indulnak ki a törzsből a vastag ágak, melyek között fészkel a sas.

A felső világ a fa lombja, ahová a sas szárnyán lehet eljutni.

A középső világtól luk vezet az alsó világba. Itt laknak a jó tündérek, akik muzsikálnak, táncolnak és aranyvesszőt, gyémántvesszőt adnak a fiúnak, melyek csodálatos képességekkel rendelkeznek.

Itt él három várban három hamis lelkű királykisasszony. Sárkány vigyáz rájuk. Sárkány őrzi a hamisságot, hogy ne árthasson az emberi világnak, de a kis pásztor „kiszabadítja” őket s ezzel elindítja a világ megromlását. Ezt tette Infántis Lacika is, amikor elfelejtett enni adni a lovának és az kirágtá az aranyalmafa tövét. Vége lett az aranykornak.

Az egyensúly azonban megvan.

A három hamis nő gonoszságát ellensúlyozzák a tejmag tündérek, akik a palotájukban sokan vannak. Világosan bemutatja a mese a sárkány őrző szerepét, aki nem a lányokat félti a világtól, hanem a világot a lányoktól. A sárkány tudja, hogy amilyen fent, ugyanaz van lent is és az egyik világ romlása a másikat is erjedésbe hozza.

Őrzi a mese a három világ minőségének kulcsát. A középső a realitás világa. Innen lefelé lúkon lehet lecsúszni, mint tette ezt Vízi Péter is a pokolban tett látogatása alkalmával.

A középső világot is a kellékei minősítik. Az apai örökség: egy bot. Ennek is megvan a maga szerepe. Amikor az alsó világból felhúzzák a szereplőket, a *botot* kötözik a kötélgégre. A középső világban él a *k e c s k e*, de táltosi ereje az alsóra is kihat, mert a mekegése vezet el a pásztort a felfelé vezető nyíláshoz. Kihat ereje a felső világra is, mert kitartó mekegése mutatja az utat a három királykisasszony vára felé, akik hamisságukkal már a felső világot is megromtották.

Itt formálódik ki a felső világ minősége, amely tiszta, de megromtható. A romlás nem végle-

ges, mert a tejmag tündérek csodálatos gyémánt vesszeje magasabb technikai hatással rendelkező tárgy, mint a réz, ezüst és aranyvessző, melyeket a hamis királykisasszonyok elloptak a pásztortól. És a pásztor a gyémánt vesszővel a három királykisasszony várából *egyetlen* gyémánt palotát varázsol elő, a tisztaság, a fény, a felső világ szimbólumát.

Ebben a mesében is, mint az Arany nyíl-vesszőben utalás történik a technikai fölényre. Világossá válik, hogy a technika a gonosz térfelére sodródik. Úgy látszik, hogy a gonosz teljesen leuralja a tündérektől kapott javakat, a réz, az ezüst és az arany vessző teremtő erejét, és betelepítik csalárdságukat a földre, a középső világba, mely ettől a gonosz hatalmi szférájába kerül és ez határozza meg a középső világ minőségét. Ez a királykisasszonyok révén a gonosz működési terepe lett. A tejmag tündérek csodáját, a boldogság, a bőség forrását lesüllyesztették saját egójuk kényekedve kiszolgálásához. Szerencsére a technika mindig felülírható és a földi javak réz, ezüst és arany anyagból készült eszköztárát a szférikus, az átlátszó, a vízszerű, a napszerű, a *gyémánt* túllépi, mert éterikus, mert teremtés közeli, mert tiszta. Ezzel a kis pásztor és kecskéje megváltja a felső világot a gonosz befolyásától és Hermész Triszmegisztosz második mondása alapján a felső világ tisztasága kihat az alsóra, és ezáltal válik valóra a világ letisztulása.

Ehhez szükségesek a tejmag tündérek, a tiszta, tündéri lelkű nők, akiknek feladatuk adatott a jóság gyakorlása és érdemül a tündérek virágpártája. A nők is tündérek, lelkük tündérpalota. Tele van gyémántvesszővel. Kérni sem kell adják, osztogatják az arra vetődő vidám pásztorfiúnak.

A mese szerint a nők tündéri eredetűek és más teremtési folyamat eredményei. Ők a Mindentermő fa tejmagvai, valahol, mélységes, mély világokban élnek és együtt él velük a világot megváltó gyémántvessző. A pásztorfiú ivari szaporodás eredménye, hiszen szó van az apja botjáról, mivel semmi más nem örökölt, csak ezt.

De a hamislelkű királykisasszonyok sem a tejmag tündérek utódai. Gonoszok, s ezért el kell tűnniük, hogy ne rontsák tovább a világot.

A táltos kecske a jóság helyreállítási folyamatának eszköze. Magatartása ellentmondásos. Eleinte bosszantja, mérges kifakadásokra sarkallja a pásztorfiút. Mikor azonban látja, hogy körültekintő, jó szellemű legény, hozzásegíti a világokat megtisztító feladat véghezviteléhez. Eleinte testi valóságban jelenik meg, később csak hangja van, a mekegése vezet el a pásztorfiút a réz, az ezüst és az aranyvárhoz. Olyan, mint az ihlet, a jó megérzés, az inspiráció. Az iskoladrámákban azt mondják az ilyen fajta nem várt segítségre, hogy Deus ex machina. Csakhogy esetünkben a történet és a szereplőket a mese atmoszféráján belül kell szemlélnünk, megértenünk és megszeretnünk.

A sas, a fiókái és a kígyó ősi epikai toposz, s lehetséges, hogy folyamközi eredetű vagy a Kárpát-medencéből került a folyamközbe. A gyökerek közösek. Nálunk a madárháton utazó hősök történetét Fehérló típusú népmesei kategóriába sorolták a néprajzosok.

E mesék az ősi pateszi, palil, pásztor hivatás kapcsán keletkeztek. A turáni családok urai nagy tölgyfák alatt vagy épített kápolnában egy hatalmas kőtömbből faragott oroszlános lábú trónuson ülve révültek, segédkező barátok örködtek révülő látásuk felett. A dimenziók közötti utazást griff, sas vagy táltosok, vagy turul madár szárnya között

tették meg, sőt a karcsai templom egyik oszlopfejezetén két ikergyermek tollas kígyón ülve utazik. A révülés végén elmesélte útját. Ezért van a magyar népmesének bölcséleti tartalma, mert mindig a magyar világkép erkölcsi üzenetét közvetítette a révülő király.

A fa, a kígyó és az alma szerepe a mesében magasrendű szellemiséget tükröz. A fa maga a Világmindenség és nem „tiltott”, hanem élő, életér. Az alma kicsiben magában viseli a kultúra nélkülözhetetlen voltát. Valaha vár volt mindhárom alma, de a vessző érintésétől kis gyümölcsre kerekedett, elfér egy zsebben, mint a kedvelt „zsebkönyvek”.

Világosan hirdeti, hogy a tudás nem bűn, hanem isteni adomány, ezért törekedni kell a tudásra.

A kígyó nem csábít, hanem éhes, de a pásztorfiú a sasfiókáknak szurkolt, s a kígyó kárára megmentette a fiókákat.

A képlékeny, gonosz királykisasszonyok jelen vannak, de nincs bűnbeesés! A pásztorfiú útja végén tündérfeleséget kap, de a mese során nem is vonzódott soha egyetlen királykisasszonyhoz sem. Nem választott, hanem a tejmag tündér jelent meg a gyémántpalotában a mese végén a magányossá vált pásztorfiúnak.

Ez a mese annyira korrekt, olyan tökéletes, hogy minden jelentős mozzanatot megörökített magában a magyar világkép bemutatásához.

Három világ képe a Táltos kecske c. mesében

A TÁLTOS KECSKE

Erdélyi népmese

Egyszer volt, hol nem volt, nem is erőt messze, csak Galambfalván, volt egy dali pásztorlegény. Nem volt ennek a legénynek semmi egyebe az ég világán, csak egy botja s egy huncut táltos kecskéje. De tudjátok meg, hogy azzal a száz darab juhval, amit a kezére adtak a gazdák, nem volt annyi baja, bosszúsága, mint az egy kecskével. Mindig félre járt a juhseregtről, nem lehetett semmiképpen becsületre szoktatni. Egyszer, mikor már erősen kijött a béketúrésból a szegény legény, fogja a botját, s amúgy istenesen ódalba hajítja a kecskét. Nagyot nyekken a kecske, de azzal csak továbbugrándozott, a bot pedig – láss csudát! – eltűnik a föld színéről.

Odafutott a legény, keresi a botját, hát akkora lik van ott, hogy egy ember éppen jól befért ott. Gondolja magában a legény, hogy ő bizony nem hagyja ottveszni a botját, ha addig él is, mert egyebe sem maradt az apjáról, az isten nyugtassa meg. Rikkant egyet: szervusz, világ! s azzal csak hupp! eltűnt, mintha sohasem is lett volna ezen az árnyékvilágon. Hét nap s hét éjjel mind ment lefelé a legény, s csak akkor ért igazi földet a lába.

Hát, édes jó Istenem, milyen országba került szegény feje! A réteken csupa aranyfű termett, a vizekben aranyhalak úszkáltak, s az erdőkben csupa aranytollas madarak fütyöltek. Megy, mendegél a legény, hát olyan ragyogó, fényes palotára talál, hogy szinte megvakult a nagy fényességtől. Csak a kapuján három gyémántalma világított gyertya helyett, hát még a palotában! Gondolja a legény: "Egy életem, egy halálom, bémegek, hadd lássam, miféle népek laknak ott." Oda bizony bé is mehetett, mert ott csupa tündérekisasszonyok voltak, egyik szebb a másnál. Bezzeg volt keze fogója! Mindjárt körbevette az a sok szép leány, megfogták, s úgy megtáncoltatták, hogy a lelkit is szinte kirázták.

Könyörgött szegény feje, hogy eresszék szabadon, ő a botját keresi, de bizony a leányok nem eresztették el, míg az óra éjfél nem ütött.

Ekkor azt mondá az egyik tündérekisasszony:

– Hallod-e, te szegény legény, most már mehetsz, de arra ne is gondolj, hogy többet ez életben megtaláld a botodat. Ami egyszer ide jó a ti országokból, az többet vissza nem kerül. Hanem adunk neked egy aranyvesszőt, jól gondját viseljed, úgy veszed hasznát. Hát tudd meg, hogy ennek a vesszőnek olyan csoda ereje van, hogy ha elevenre ütsz,

mindjárt szörnyet hal, a nem eleven test úgy összezsigorodik az ütésétől, hogy a zsebedben is elviheted.

Megköszöni a legény a szép ajándékot, gondolta, mindegy már, ha nem is találja meg a botot, többet ér az aranyvessző annál. Azzal nyakába vette a föld alatti országot, s addig ment, addig ment, hogy elért egy rézvárhoz. Hát annak egyik ablakából egy szép leány hajol ki. Köszön neki:

– Adjon Isten jó napot, éfi leány!

– Adjon Isten neked is, szegény legény, hát te hol jársz itt, ahol még a madár se jár?

– Én bizony – feleli a legény –, jöttem, ahogy jöttem ebbe az országba, de hogy kerültél ide te? Azt mondd meg nekem!

– Hej, könnyű volt nekem, te szegény legény, mert engem a hétfejű sárkány hozott ide.

Szóból szó lesz, addig s addig, hogy a legény csak beszökött az ablakon, s megegyeztek, hogy megszöknek, míg a hétfejű sárkány vadászni jár.

De egyszer csak nagyot csendül a rézvár, s hát jó a hétfejű sárkány. Hét singre szakadt előre a láng a szájából. Megijed a leány, s hirtelen bebújtatja a legényt az ágy alá. Bejő a sárkány nagy zakatolással, derendóciával, nagyokat szippogat az orrával, s kérdi a leányt:

– Ki van itt, hé? Miféle emberszagot érzek?

Eleget a leány, esküdözik égre-földre, hogy itt senki lélek nincsen, de a hétfejű sárkány mindent összevissza hányt, s a legényt megtalálta az ágy alatt.

No, ez most bizonyosan szörnyű halálnak halálával hal meg, szegény feje! De bezzeg nem ijedt meg a legény. Eszibe jut, hogy van neki egy aranyvesszeje, suhint egyet azzal a hétfejű sárkányra, s ez úgy hanyatt vágta magát, hogy a föld is megdöndült belé. Abb' a helyben szörnyű halált halt.

– No, most mehetünk – mondá a legény –, ez ugyan fel nem ébred többet az álmából.

Kimentek a várból, s hát láss csudát! A rézvárból egy kicsi rézalma lett, pedig csak megsuhintá a legény az aranyvesszővel.

Szépen a zsebébe tette, s továbbmentek. Amint mendegéltek, egy ezüstvárhoz értek. Hát ennek az ablakából még szebb leány nézett ki. Szóba elegyednek vele, s megtudják, hogy ezt meg a tizennégy fejű sárkány rabolta el.

– Hiszen majd adok én annak! – erősködött a legény.

Bementek a várba, s mikor a tizennégy fejű sárkány hazajött, a legény meg sem várta sem jó, sem rossz szavát, megkollintotta az aranyvesszővel, s a sárkány egyszeriben felfordult. Az ezüstvárból is, csak rásuhintott a legény, s egy kicsi ezüstalma kerekedett. A legény ezt is eltette szép gondosan. Most már hárman folytatták útjokat.

Mentek, mendégéltek, hegyen-völgyön által, s egyszer csak egy aranyvárhoz értek. Volt, amilyen volt az a kettő, de még az aranyvárból nézett ki gyönyörű szép leány!

Felszól a legény, hogy tartson velük, ha jobban szereti odafönn a másvilágban!

– Hej, hogyné szeretném – sóhajtozott a leány –, elmennék én szívesen, de a huszonegy fejű sárkány megöl, ha innét elmozdulok!

– Csak gyere ki, ne félj – biztatá a legény –, majd eligazítom én a dolgát a huszonegy fejű sárkánynak! Kettőt már megöltem, ő lesz a harmadik.

Még jóformán nem is végezheté a beszédjét, nagyot csendül-bondul az aranyvár, s hát jó a sárkány, hogy a szájából hetvenhét singnyire szakadt a veres láng. Megérkezik a várhoz, nagyot dobbant egyet, s kérdi:

– Hát ti mit kerestek itt, emberizinkek?

– Mi bizony téged – felel a legény, s azzal úgy meglegyintette az aranyvesszővel, hogy mind a huszonegy feje leszakadt a testiről.

Hej, megörült a leány, örömben kiugrott az ablakon, éppen a legénynek a nyakába. Hálálkodott, hogy csak érjenek ki a másvilágra, soha meg nem felejtkeznek róla. A legény pedig megsuhintotta az aranyvárat, abból meg lett egy szép kicsi aranyalma, s azt is eltette.

Elindult most a legény negyedmagával, s addig meg sem állapodtak, míg annak a liknak a szájához nem értek, amelyik éppen az igazi világba vezetett. Megérkeznek a likhoz, indulnának is fölfelé, de hogy?

– Hej, aki árgyélusa van – rikkant egyet a legény –, ide eljöttünk, de hogy vergelődünk fel, még magam sem tudom!

Búcsálódott a legény, vakarta a fejét, gondolt ide, gondolt oda, de semmiképpen nem tudott valami okosat kieszelni. Mármost mit csináljanak? Vissza is fordulhatnak. Soha meg nem látják a hazájokat, míg a világ s még két nap. Szepegtek a leányok is, hogy már mi lesz velük. Inkább maradtak volna ott azokban a szép várakban, még ha a sárkánnyal is kell élniök.

Hát egyszer csak, amint így búcsálódnak, valami kecskemekegést hallanak. Megszólal a legény:

– Az Isten istenem ne legyen, ha ez nem az én táltos kecském mekegése. Az a', Isten, Krisztus úgy segítjen! No, ne féljete, leányok, nem maradunk itt!

Lehajlik a legény a lik szájához, a száját fölfelé tartja, s nagyot rikkant:

– Cege, te, hé! Hé, cege, hé!

– Mekeke! – felelt vissza a kecske.

– Te vagy, édes kecském? Szaladj, kerítsd össze, ami kötél van a faluba', kösd össze azokat, azután kösd a farkadra, ereszd le a likon, s húzz fel minket innét!

– Mekeke! Hányan vagytok? – kérde a táltos kecske.

– Csak négyen! – kiáltá a legény.

– Hát aztán versz-e még többet? – kérde a kecske.

– Nem, édes kecském, csak keríts sok kötelet!

Elfut a kecske, összekeríti, amennyi kötél csak volt a faluban, azokat összekötözte, aztán jól a farkára bogozta, s leeresztette a likon.

Hanem, hogy szavamat össze ne keverjem, amíg a kecske odajárt kötélért, a leányok közrefogták a legényt mindenféle mézesmázos beszédekkel, s elcsalták tőle mind a három almát, de még az aranyvesszőt is.

Úgy egyeztek meg azután, hogy először felhúzzák a rézvárbeli leányt, másodsor az ezüstvárbelit, harmadsor az aranyvárbelit s legutoljára a legényt magát.

Hej, nagyokat nyekegett szegény kecske, hogy ugyancsak lehallatszék minden nyekkenése, míg a három leányt felhúzta. De bezzeg ezeknek sem kellett egyéb, csak fenn legyenek, mindjárt összesúgtak-búgtak, hogy a legényt nem húzzák fel egészen, hanem mikor a kecske féligre felhúzta, elvágják a kötelet, ők pedig továbbállítanak az almákkal meg a vesszővel.

Úgy tettek, ahogy megbeszélték. De a szegény legény nem volt olyan erősen feje lágára esett, mint ők gondolták. Gondolta magában, hogy próbára teszi azokat a fejrénépeket, vajon nem akarnak-e vele valami huncutságot. Felkötött a kötéltre egy jó nagy követ, s azt is kezdte húzni a táltos kecske, de még felire sem húzható fel, azok az istentelen fejrénépek elnyisszentették a kötelet, s a kő visszasuppan.

Hej, édes Jézusom! Elbúsulta magát a szegény legény, s erőt meg volt keseredve, hogy őt így el tudák bolondítani azok a leányok. Kiabált fel a likon torkaszakadtából, szölongatá a táltos kecskét, de bi-

zony az nem mekegett vissza, mert azok a gonosz leányok magukkal vitték.

No, most már mehet, amerre a szeme lát, csak ki nem, a hazájába. Hová tekeredjék, merre facsarodjék? Gondolja magában, ő bizony egyet sem ereszti búnak árva fejét, ha már itt kell élnie, hát vígan éli a világát. Elmegy a tündérkisasszonyokhoz, s kitáncolja minden búját-bajját. Azzal nekiindult, s meg sem állott a tündérkisasszonyok palotájáig. Éppen jó estére ért oda, s hát a tündérkisasszonyok úgy táncolnak, hogy felfordítják a palotát.

Hajjahaj! De bezzeg lett keletje a szegény legénynek. Mindjárt a nyakába ugrándoztak, tették-vették egymás kezéből, s úgy megforgatták, hogy a lelkit is szinte kirázták.

Mikor aztán egy kicsit beléhagyták a nagy táncot, azt kérdi a legszebb tündérkisasszony:

– Hát, te szegény legény, ugyan bizony hogy kerekedtél ide vissza?

Elbeszéli a legény nagy szomorán, hogy járt, mint járt azzal a három leánnyal.

– Egyet se búsulj azon, te szegény legény! – vigasztalá a tündérkisasszony. – Nesze, adok neked most egy gyémántvesszőt. Azok a leányok bizonyosan újra várat csináltak azokból az almákból, de te csak suhintsd meg ezzel a gyémántvesszővel mind a három várat, s megint három alma lesz azokból. A három almát megint suhintsd meg egyszer-egyszer, s a háromból lesz egy gyémántvár.

Azt mondja a legény:

– Köszönöm a drága ajándékot, szépséges tündérkisasszony, de mit csináljak velem, ha nem tudok ki vergődni a hazámba?

– Azzal se évelődj – mondá a tündérkisasszony –, csak most siess el innét, mert mindjárt tizenkettőt üt az óra. Majd csak eligazodol ezzel, vagy így, vagy úgy.

Elbúcsúzik a legény nagy hálálkodással, s továbbmegy. Amint menne, mendegélne, talál egy nagy fát, de ez akkora volt, hogy a legfelső ága éppen az évig ért. Ezen az ágon volt egy sasfészek, abban hat sasfióka. Hát, lelkem, Istenem, egy rengeteg nagy kígyó csak tekergőzik fel a fán, s egyenest a fészeknek tart. No, ez a falánk állat most bizonyosan mind felfalja azokat a sasfiókákat.

"De már azt nem hagyom!" – mondá a legény magában. Azzal – uszgyi neki! – csak beléfogózik a legalsó ágba, hirtelen felmászik a fára, elé a gyémántvesszőt, s olyant suhint a kígyóra, hogy az csak lefordult a fáról.

Hej, hálálkodtak a sasfiókák, hogy így s hogy úgy lesz, csak az anyjuk hazajöjjön. Egyszerre csak

nagy fekete felleg kerekedik a fészek fölé, s hát ez éppen az öreg sas maga, mindenféle eleséggel jól megrakodva. Meglátja a legényt a fészek mellett, s nagy mérgesen feléje legyint egy szál tollával.

– Hát te mit keresel itt?! Most mindjárt halálfia vagy!

Aj, sírnak, csipognak a fiókák, hogy ne bántsa azt a jó embert, mert az életüket mentette meg.

Azt mondja az öreg sas:

– No, te legény, azt hallom, hogy megmentetted a fiaim életét, mivel szolgáljam meg?

– Hej – sóhajtott a legény –, nagy lenne az én kérésem még neked is!

– Talán bizony ki szeretnél jutni ebből a mi hazánkból?

– Ejnye, de eltaláltad, te öreg sas! – álmélkodott a legény.

– No, ha csak az a baj, az még nem sok. Vittem fel én oda már nagyobb urat is.

Azzal nagy hirtelen felvetett a hátára egy nagy átalvető elemőzsiát, a legényt ráültette, s meghagyta neki, hogy, ha enni kér, csak vessen neki mindig egy-egy jó falást az átalvetőből.

Felül a legény a sas hátára, s ez repül is, de úgy, hogy amerre szárnyalt, rettentő nagy fergeteg támadt utána. Csak repült, repült a sas felfelé a likon, s mindegyre kért egy-egy falást az átalvetőből. Addig kérte, hogy egyszer adna a szegény legény, s hát egy befaló falás sincs.

– Adj húst, legény – kiáltott a sas –, mert különben nem viszlek a hazádba!

Megijed a legény, gondolja, ha már ennyiben van, inkább a maga húsából is ad, de mégsem térül vissza. Nagy hirtelen elérántotta a bicskáját, s kivágott egy jó darabot a combjából, s odadozta a sasnak.

– Érzem, hogy emberhús – szólt a sas hátra –, de ezzel fel is viszlek a hazádba.

Egyszer-kétszer még nagyokat rebtentett, s hát ott voltak a lik száján. Ott letette a legényt, elbúcsúztak egymástól, a sas visszarepült, a legény pedig útnak eredt, ha valahol megtalálná a három várat.

Megy, mendegél, hegyeken-völgyeken átal, ország-világ ellen, s hát egyszer kecskemekegést hall.

Megáll a legény, hallgatódzik, fülel mindenfelé.

– Ez, Isten, Krisztus úgy segéljen, az én táltos kecském.

Megy a mekegés után, s addig megy, addig megy, hogy egy rézvárat ért. No hiszen, ez kellett neki is. Az ablakban ott ült nagy pirimókosan az el-

ső leány.

"Megállj – gondolá a legény –, mindjárt a zsebbe kerülsz te!" – s azzal csak megsuhintá a várat a gyémántvesszővel, a várból alma lett, s ő a zsebébe tette.

Megy tovább, s megint kecskemekegést hall. Addig megy a mekegés után, hogy az ezüstvárhoz ér. Ezt is megsuhintja, s a várból lett almát leányostul zsebébe teszi. Így tett az aranyvárral is. Mikor mind a háromból alma lett, megsuhintá újra azokat, s a három almából olyan gyémántvár lett, hogy nem volt annak párja hetedhét országban! Bemegy a legény a várba, de szeme-szája eláll a sok minden fényeségtől, nem találja helyit.

Végigjárja a rengeteg nagy szobákat, de csak nem tudta, hogy melyikben telepedjék meg.

Akkorát sóhajtott, hogy a gyémántvár is megmozdult belé.

– Hej, csak volna itt még valaki!

Még ki sem mondta, hát csak megnyílik egy ajtó, s a nyakába szökik éppen az a tündérkisasszony, aki a gyémántvesszőt ajándékozta.

– Te az enyém, én a tied!

De bezzeg lett-e nagy sokadalom-lakodalom. Táncolt minden lélek, de legelől a táltos kecske, hogy minden ablakot kirúgott nagy kedviben.

Holnap a kecske legyen a vendégetek!

----- * * * -----

Fister Mária Magdolna

Magyar Adorján Tündérvilága és a térkép adatai

Öregtemplomok, Árpád-kori fényszentélyek falán mindig együtt, egy légtérben található a Szent György legenda ábrázolása és a Szent Miklós legenda freskója. Ha nincs valamely templomban Szent György, akkor Szent Miklós sincs. Ha van az egyik, akkor csak rá kell kérdezni, hogy ugyan nem volt-e a másik is és már elő is kerül az adat, hogy de igen, volt, csak az elpusztult...

Sokáig gondolkodtam, hogy vajon mi indokolja e két szent egymáshoz való ilyen szoros kapcsolatát.

A két legenda alapján semmiféle kapcsolatot nem feltételezhetünk. Szent György egy királylányt, s vele az egész várost szabadítja meg a sárkánytól, Szent Miklós pedig az apa által a testét áruba bocsájtani küldött lányt, hogy így keresse meg a hozományát, szabadítja meg az adományként ablakon bedobott erszény arannyal.

Telt-múlt az idő és közben Magyar Adorjánal és a csallóközi-rábaközi tündérhagyománnyal is foglalkoztam. Megtudtam, hogy egykor régen, réges-régen a Duna-delta Pozsonynál volt – erre utal a hely neve: pis; mert az kiömlést, a víznek szűk helyről való kiáradását jelenti, szerintem értjük is ezt a szót – a Csallóköz sziget-világa pedig egészen Bényig, tehát a Garamig terjedt. Végig ol-

vastam a fellelhető tündérmondákat, ültem a kislalföldi Tündértó partján, elmentem a csallóközi Macskássy-révhez és eljutottam Tündér Ilona írott hagyatékához.

Tündér Ilonához, műveltségünk legeslegszebb, legnevezetesebb és legtündéribb tündérasszonyához.

Tündér Ilonához, akit a Zobor-vidéken Selyemsárhajú Magyar Ilonaként énekelnek a hosszú-hosszú Szentivánéji énekben... „Magyar Ilona, haján fölül gyöngykoszorúja, gyöngy!” Mert éppen menyasszony. A menyasszony fején van a gyöngykoszorú. Mert férjhez ment Magyar Miklósához. Ezért hívják immár Magyar Ilonának. Egy másik balladában úgy énekelnek szintén a Zobor-vidéken, hogy „Hej révész, révész! Ifjú Magyar révész. Víg át a nagy folyón...” Amely szövegben a magyar szó, nem nemzetiséget jelöl, hanem vezetőket. Ő az a Magyar Miklós, aki három vízen átkelve, egy-egy folyóvízben egy-egy testrétegét: a szellemtestet, az étertestet és a hús-vér izomzatát is leveti – mint a táltos-beavatáson áteső jelölt, hogy e réven/révészként eljuthasson oda, hol a magas rutafa ága elágazik, még a tengeren is által hajladozik... gyönyörű mátkájához, Tündér Ilonához.

Hagyományunk legkorábbi rétegében Tündér Ilona maga a Földanya.

Szent Györgyről meg azt tartja a hagyomány, hogy ő a Földanya lovagja.

Vagyis, a Földanya párja Szent György.

Tündér Ilona párja Magyar Miklós.

De ha a Földanya azonos Tündér Ilonával, akkor Szent György azonos Magyar Miklóssal!

Az Árpád-kori fényszentélyek freskóinak készítése idején ezt még mindenki tudta!

Lehet, hogy elhangzott másféle szóbeli magyarázat. Olyan, ahogy ma a szentek legendájából ismerjük.

De amikor a templom csendjében ki-ki saját lelkébe nézett, nem az idegen, az ismeretlen földön zajló történetet élte, hanem Boldogságos Istenanyánkkal, Tündér Ilonával találkozott. Nem kellett szóbeli magyarázat.

A Szent Miklós által az ablakon bedobott arany nem pénzverdéből került ki, nem volt az más, mint a Csallóközben a Dunából kimosott sár-arany!

Tündér Ilona Istenanyánk így mentette meg leányait a gyalázattól.

Kerestem a „magos rutafát, amely még a tengeren is által hajladozik”. Találtam a rutának olyan fajtáját, amely nedves-párás közegben akár fányi nagyságúra is megnövekszik, és ha nem is

által, de a tenger fölé hajladozik. Mondjuk nedves-párás tenger parton nőhet ilyen ruta. De melyik volt az a tenger? A Csendes óceán? A Kaspi-tenger? A Fekete-tenger? Az Északi-tenger vagy az Atlanti-óceán? Az elmúlt ezer évben egyik partján sem éltünk, ott nem láthattunk ilyen rutafát! S korábban olyan hosszú ideig sem éltünk a fenti tengerek partján, hogy még ezer évvel később is az ott születő dalt énekeljük. Akkor melyik volt az a tenger? Hát a Pannon-tenger volt az a tenger, amelynek nedves-párás partján nőtt a „Mily magas rutafa”! Nosza, lássuk csak mikor is volt itt a Pannon-tenger? „*Utolsó maradványai a térszín emelkedése és a folyók feltöltése miatt a pleisztocén derekán, mintegy 600 000 éve tűntek el a Kárpát-medencéből.*” – írja a wikipédia.

A Pannon-tenger egyik valószínűsíthető kikötője lehetett az a hely, amelyet a térképen Kékítő hegy néven szerepel, de amelyet a helyi nyelvjárásban Párkány és Kőhíd-Gyarmat között Kikető-nek mondanak.

Tehát 600 000 évvel ezelőtt már itt éltünk, és azóta énekeljük a Selyemsár hajú Magyar Ilonát... és tudjuk, hogy a 261 méter magas domb tetején lehetett egykor kikötő. Még élnek emberek, akik emlékeznek arra, hogy víz is volt ott valaha. Állítólag sós víz...

